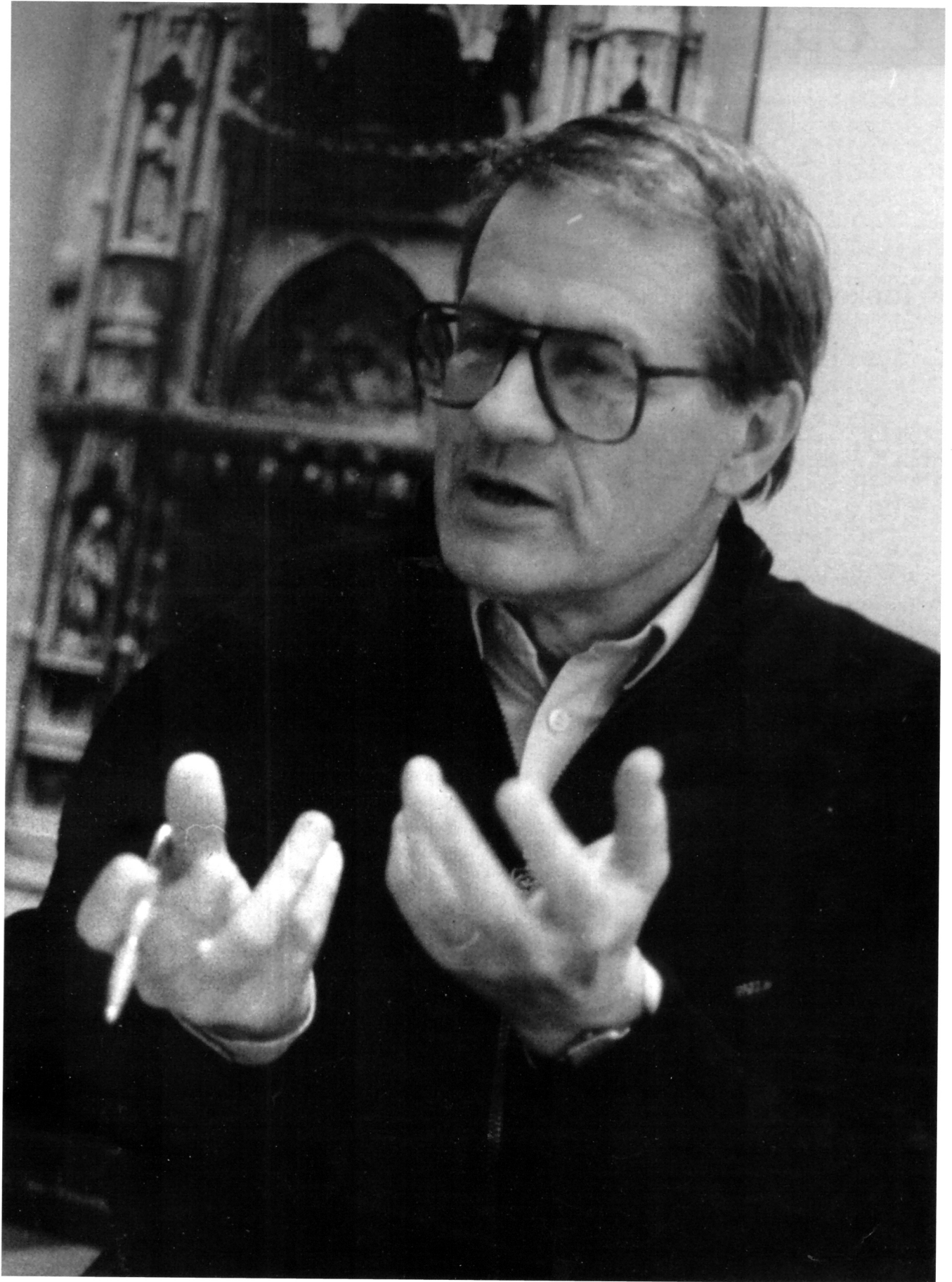

RADOVAN IVANČEVIĆ

In memoriam

Oproštaj od Radovana Ivančevića

Zagrebački krematorij, 22. siječnja 2004.

Tonko Maroević

Suvremena hrvatska povijest umjetnosti ostala je u novije vrijeme bez generacije očeva, a sad se prerano odvaja od jednoga iz generacije starije braće, i to upravo onoga koji je snagom duha i opsegom djela u najvećoj mjeri ispunio nedostatak učitelja nam i uzora. Možemo li se tješiti time što je Radovan Ivančević u svojem životu ostvario impozantan opus i što nam je dao primjer ponosnog držanja u znanosti i etičkog ponašanja u struci? Možemo li se hrabriti i mi snagom koju je pokazivao do svojega posljednjeg dana, posljednjeg daha, i voljom kojom je svladavao nedaće što su ga od rane mladosti pritiskale?

Bol zbog gubitka uvećana je blizinom i sviješću da je mogao još mnogo toga učiniti. Ali na ovom posljednjem rastanku moramo ostati začuđeni i zadivljeni svim onim što je poduzeo i ostvario, moramo u mislima preletjeti trenutke koje smo podijelili i pokušati sagledati što smo sve od njega dobili, mi pojedinci, znanci i prijatelji, kolege i učenici, ali i čitava zajednica, ona uža, stručna, i ona najšira, čak ne ni nacionalno i jezikom ograničena, jer je Radovan Ivančević pisao i govorio tako da bude shvatljiv mnogima, a obraćao se ljudima širom svijeta.

Kao nastavnik, rođeni govornik i uvjerljivi pedagog, pa i andragog, pomagao je formiranju niza naraštaja budućih stručnjaka, ali je svojim zaraznim šarmom približio umjetnost i mnogima koji joj možda nisu bili skloni. Među prvima se otvorio i novim medijima i novim načinima komunikacije, te je za bolje poznavanje čitave hrvatske umjetnosti učinio više od bilo koga prije njega. Njegova javna predavanja, nastupi na okruglim stolovima i simpozijima, kritičke i polemičke intervencije odjekivale su i mijenjale javno mišljenje. Njegovi filmovi i televizijske emisije popularizirale su i divulgirale inače

složenu problematiku klasičnog i suvremenog stvaralaštva, a Ivančević je bio od onih koji nije dijelio dijakrone naslage od aktualnosti. Upravo u arganovskom smislu shvaćao je povijest umjetnosti kao kritiku na djelu, a kritiku moderne umjetnosti nije dijelio od obaveznoga povijesnog uvida.

Kao znanstvenik radio je specijalistički na nekoliko područja, od istarske gotičke arhitekture do dalmatinske renesansne skulpture, od zagrebačke škole crtanog filma do zagrebačkog modernog graditeljstva, od urbanističkih analiza do ikonoografskih studija, od atributivnih priloga do teorijskih prinosa. Međutim, ne samo što nije zastao na uvažavanim i cijjenjenim pojedinostima, već je prvi u našoj znanosti izvršio epohalni zadatak pisanja sinteze i utemeljene valorizacije cjelokupne naše umjetničke baštine. Negovo "Umjetničko blago Hrvatske" pravi je tezaurus nataloženih kreativnih vrijednosti, a uz veliki niz tu obrađenih spomenika ono je i svojevrsan spomenik svojemu autoru, djelo koje će zauvijek svjedočiti širinu i lucidnost njegovih znanja i zanimanja.

Kao znanstvenik proučavao je posebno strastveno i duboko nekoliko pojava i figura. Gotovo opsesivno bavljenje šibenskom katedralom i trogirskom kapelom Ursini urodilo je vrlo određenim profiliranjem Andrije Alešija, Nikole Firentinca i Jurja Dalmatina, kao što ga je sustavno proučavanje hrvatske arhitekture konstruktivizma dovelo do posebnog uvažavanja organsko-racionalističke komponente Stjepana Planića. Bez pretjerivanja smijemo kazati kako je u Jurju Dalmatincu i Stjepanu Planiću Radovan Ivančević našao svoje idealne junake, svoje duhovne heroje, kako je empatijski ušao u njihove kreativne svjetove, kako je rekognoscirao i reinterpretirao im opus

po mjeri vlastite osjetljivost i vlastitoga životnoga uloga, gotovo krvotoka. Isto to možemo reći i za njegovo čitanje predvodničkih i prekretničkih studija Ljube Karamana i Milana Preloga. Svoje strukovne "svjetionike" častio je ljubavlju i razumijevanjem, nalazeći u njima poticaje za svoj temperamentniji angažman.

Kao čovjek i kao intelektualac "opće prakse" Ivančević je došao na glas smjelim zahvatima u javni prostor. Nije bilo problematike za koju se osjećao kompetentnim, a da se on ne bi oglasio. Destrukciju i aroganciju doživljavao je ne samo kao povredu ambijenta ili spomenika, već i kao osobnu uvredu, pa je žustro i žestoko reagirao u nizu navrata, od pitanja Tkalčićeve i Paromlina, preko Tomislavca i trga pred Burzom, pa do Mimarine zbirke i Medvedgrada, Marulićeva spomenika i mijenjanja imena ulicama, Meštrovićeva Doma umjetnosti i mosta u Mostaru. Ratna rušenja i uništavanja stimulirala su njegov etos za afirmaciju vrijednosti i zaštitu ili obnovu svih spomenika, nezavisno od njihove provenijencije, a zalaganje na tom polju donijelo mu je konačno i neka priznanja, a još više zadovoljštinu da ni na tom planu nije radio uzalud.

Kao prijatelj bio je zahtjevan, istovremeno blag i strog. Kroz više od četrdeset godina poznanstva i druženja znali smo se i plodno svaditi i razumjeti kroz neizbježne različitosti. Nisam sreo slobodoumnijeg i slobodnijeg čovjeka, čestitog građanina po odgoju i toleranciji, po shvaćanju dužnosti i obaveza, no koji nije podnosio izvanjske autoritete i nije se plašio pritisaka ni s lijeva ni sa desna, ni u prošlim režimima ni u novijim vremenima. A smjelo je prihvatio i bolest od koje je u mladosti pobolijevao, a stoički je gledao i u završetak svojih zemaljskih

dana, šaleći ponajviše zbog nedovršenih projekata i zbog odvajanja od bližnjih, svojih najdražih.

Kako, Radovane, da ti zahvalim na povjerenju s kojim si me primao, na danima što smo ih zajedno proveli, na susretima kod kuće i na faksu, na druženjima u Dubrovniku i na Rabu, u Stonu i mom Starom gradu, u Ravenni i u Firenci, na posuđenim i darovanim knjigama, na ponuđenim i otvorenim razgovorima. U intimniju dimenziju tvoje osobnosti spada i iznimno poznavanje lijepe književnosti, ljubav za tekst (jer i sâm si bio i skrupulozni i dosjetljivi pisac). Mogu li se rastati od tebe a ne spomenuti kako si svojski interpretirao i napisao esej o Krležinu "Na rubu pameti", kako si mi poslao Queneauove "Stilske vježbe" u Vranje, kad sam služio vojni rok, kako smo se prepirali oko Heideggera i Sedlmayera, a slagali oko Borgesa i Aiméa, kako si mi hvalio Calvina i Tabucchija?

Razumije se, ipak nisi bio isključivo, ili pretežno knjiški čovjek. Ni tvoje djelo nije svo stalo na papir, premda dvadesetak knjiga, monografija i udžbenika i dvijestotinjak studija, interpretacija i polemika tvore upravo impresivan saldo. Ulagao si ponajprije u život, u život spomenika i život umjetnosti također, ali i u živote drugih i srećom ti je barem dijelom uzvraćeno, kako poštovanjem stručnih krugova i zanosnim primanjem tvojih slušalaca i studenata tako, i još više, ljubavlju tvoje kćerke Ive, koja je svoj rad ponosno po tebi odmjeravala i tvoje supruge Mie, koja je požrtvovno i predano posvetila tebi svoje najbolje snage.

U ime živoga traga što ostavljaš, u ime duha koji nadživljuje zemna ograničenja, neka ti je laka zemlja i vječna ti slava.